

בגלות וכל הדרך ארצה

סיפורו האישי של שלום איתן (סיומה פיכמן), ממעפילי ה"פאנים"

נולדתי בשנת 1930 בעיירה ליפקני, בה נולד הרבה לפני גם איש המוסד לעליה ב' שייקה דן (ישעיהו טרכטנברג).

עד שנת 1940 התפתחתי כילד בעיירה למדתי 4 כיתות עממי בבית הספר תרבות, ששפת הלימוד הייתה עברית, (בעגה ספרדית) כמו בכל הרשת "תרבות" במזרח אירופה.

בשנת 1940, עם הכיבוש של צבא ברה"מ, בעקבות הסכם ריבנטרוף מולוטוב, ברחנו לכפר בויאן בו שנה לאחר מכן נרצחו 87 מתוך 95 יהודי הכפר. רק משפחתי ועוד שלושה יהודים שהתחבאו כמונו ניצלו. ברחנו לצ'רנוביץ ולאחר מספר חודשים רוכזנו בגיטו שהוקם באחד מרובעי העיר. באוקטובר 1941 הועמסנו בקרונות משא והוגלינו לגיטו מוגילוב פודולסק שבאוקראינה. האיזור שמעבר לנהר דנייסטר נקרא על ידי הרומנים טרנסניסטריה. שרדנו ביחד עם כ-50% מהמגורשים בגטאות טרנסניסטריה עד ששוחררנו על ידי הצבא הסובייטי באפריל 1944.

חזרנו לכפר בויאן הידוע לשימחה, בו התושבים המקומיים רצחו בדם קר את שכיניהם היהודים למרות שחיו בשכנות טובה ובהרמוניה כמעט 200 שנים.

בתחילת 1945 ברחנו לרומניה והצטרפתי לתנועת הנוער הציוני בבוקרסט במגמה לעלות ארצה. הייתי פעיל בתנוע ובשנת 1947 עזבתי את ביה"ס התיכון והתנדבתי לקיבוץ "הרצון" בעיר ברשוב, של תנועת הנוער הציוני.

התנדבתי לצאת לקורס של ההגנה/פלמ"ח בהרים באיזור לוגוז' ועם שובי לקבוצה התמנית להיות סגנו של האחראי לארגון העליה של 100 יהודים מברשוב.

ביצעתי את כל ההוראות וההנחיות לבדוק את כל המועמדים ולודא שהם מקיימים את כל התנאים שהוכתבו לגבי הפרידה משלטונות רומניה, מהעיריה ומהמוסדות. כמו כן להסביר שוב ושוב את המגבלות של לקיחת ציוד אישי בלבד ללא זהב, מטבע זר וחפצים בעלי ערך כמו עדיים, אבנים יקרות וכד' פן יבטלו את זכותם לעזוב את רומניה.

הייתי תורן קבוע ליד הטלפון אצל משפחת פרקש, כדי לקבל הוראות ועדכונים לגבי מועד העליה. בהתראה קצרה ביותר של מספר שעות בלבד, ריכזנו את כל המועמדים ברציף תחנת הרכבת בברשוב, אני קיבלתי מחצית הקבוצה והממונה עלי את השאר. בזריזות ובמשמעת מוחלטת העלינו את כולם לקרונות המשא ויצאנו לדרך. הרכבת עצרה בעוד תחנות בדרך לאסוף עולים נוספים עד שהגענו לגבול בולגריה ליד העיר ג'ורגיוו שעל שפת הדנובה.

עברנו את הגבול, דרך המכס הרומני, שבדקו בקפידה את המטענים. בצד הבולגרי נלקחנו לתחנת הרכבת הבולגרית. בקרונות מצאנו מזון ופירות שהכינו לנו כנראה, יהודי בולגריה. יצאנו ברכבת לנמל בורגז שם עגנו שתי אניות גדולות: פאן יורק ופאן קרסצנט.

את הקבוצה שבראשה עמדתי היפנו לאניה פאן יורק והקבוצה של הממונה עלי לפאן קרסצנט. באניה נודע לי, שהורי שבאו ישירות מבוקרסט, עלו באניה פאן קרסצנט.

בסיפון האניה נפגשתי עם בחורים חסונים, יפים ותמירים שדוגמתם ראיתי רק בסרטים. הופתעתי לשמוע שהיו אלו יהודים יוצאי בולגריה. החלוצים, רובם היו חברים בהשומר הצעיר ולהם נתנו את התפקידים לניהול ההחיים באניה. הם לבשו בגדי עבודה של צבא ארה"ב, נקיים ומגוהצים.

את הקבוצה שלי הובלתי לפי ההוראות של החלוצים מבולגריה, לקומה מינוס שלוש, שם קיבלנו דרגשים מאוד צפופים עשויים עץ. ניתן היה להכנס רק בזחילה עם הרגליים קדימה כדי שהראשים יהיו במעבר עם קצת יותר אוויר.

באניה שלנו היו, לפי מה שנודע לי בקפריסין 7500 איש. התפקיד שלי לא הסתיים עם הבאת הקבוצה לדרגשים באניה. הייתי אמור להמשיך להנהיג את הקבוצה, לשמור על סדר ונקיון, להביא אותם לסיפון לפי לוח זמנים ולהביא להם את האוכל והשתיה. נוסף לכך הוטל עלי לעשות משמרות שמירה על ברז מי השתיה.

הוסבר לנו שיש לנו מי שתיה לשלושים יום ואנו מתכוונים לא להכנע לצי הבריטי עד שנגיע להסכם שיהיה מקובל עלינו. או שיתירו לנו לעלות ארצה או שיתירו לנו לרדת בקפריסין ישירות מבלי שיעבירו אותנו באניות מעצר בריטיות.

האניות שלנו שטו דרך הדרדנלים, דרך הבוספורוס וכאשר הגענו לים התיכון נצמדו אלינו כמה אניות קרב בריטיות וליוו אותנו מבלי לפגוע בנו.

בספרו של עמוס אטינגר "צניחה עיוורת" בו הוא מתאר את חייו ופעילותו של שייקה דן, מתואר בפרוט המו"מ בין הנהגת הסוכנות והשלטונות הבריטיים, כנראה כתוצאה ממו"מ זה סוכם שהאניות תוכלנה לעגון בנמלי קפריסין ולהוריד את העולים למחנות המעצר שהבריטים הכינו למטרה זאת.

האניה שלנו, פאן יורק, עגנה בנמל פמגוסטה. ירדנו מהאניה, עברנו חיטוי ב-די די טי, ובמשאיות צבאיות עם ליווי מזוין הובלנו למחנות הקיץ שליד קראולוס.

את הקבוצה שלי הכנסתי דרך שער מחנה 62. לאחר שהכנסתי את הקבוצה קיבלתי הנחיות לשמש "סבל" שעוזר לילדים, זקנים וחולים לשאת את המטען או לתמוך בנזקק עד שנכנס למחנה. כל פעם שנכנסתי נרשמתי בשם אחד האחים של אבי. בסופו של דבר נהייתי ראש קבוצה של עצמי ובזכות זאת קיבלתי אוהל הודי רק לעצמי וכמובן את כל המנות עבור הקבוצה. את הקבוצה המקורית שהבאתי מברשוב לקפריסין פיזרתי, כל אחד למרחב מפלגתו. בקפריסין הכל היה מאורגן על בסיס המפלגה אליה השתייכה. לא קיימתי יותר כל קשר עם אנשי הקבוצה וגם הם שמחו כנראה להשתחרר ממפקדם הקפדן.

העייפות המצטברת נתנה אותותיה. נרדמתי והתעוררתי רק כעבור מספר ימים. אני מניח שאכלתי אבל לא זכור לי דבר מימים ראשונים אלו. אני רק זוכר שאכלתי גבינה אוסטרלית ושתיתי חלב מרוכז מקופסאות תוצרת אוסטרליה. שק התפוזים שקיבלתי עבור הקבוצה הפיקטיבית שלי חיסלתי כנראה תוך כדי שינה כי כאשר התעוררתי היה רק כמחצית הכמות שקיבלתי.

התנדבתי לקורס מדריכים של שורות המגינים ולאחר ההכשרה התמניתי להיות שומר ראשו של המפקד הבריטי של מחנות הקיץ.

ב-3 יולי 1948 עליתי ארצה באניה פאן יורק/קוממיות ובגלל ההפוגה לא היו אמורים להביא תגבורת, לכן הורדנו לספינת גרר לא הרחק מחוף שמן. באוטובוס הובלנו לטכניון לצרכי לינה, אכלנו במטבח הפועלים ולמחרת נשלחנו למחנה קליטה בבית ליד, שם חוילתי כחוק ונשלחתי לשרת בחיל התותחנים בגדוד ראשון נגד טנקים.

שרתתי בצהל 32 שנים, למדתי הרבה, השלמתי השכלתי, כולל תואר ראשון בהנדסת חשמל בטכניון. סיימתי שרותי בצה"ל באפריל 1980 בדרגת אלוף משנה, כאשר תפקידי האחרון היה עוזר בכיר למחקר ופתוח בנספח צה"ל בושינגטון.

**מזכירות מחנה 63; יושב במדים
רס"ן בריטי מפקד מחנות הקיץ;
אני יושב על הארץ בחולצה כהה.
לידי בחולצה לבנה המתורגמן**